Iulia Mărgărit

ROMANUL *CAPĂTUL DRUMULUI* DE LILIANA COROBCA, SURSĂ DE CUNOAŞTERE A LIMBII DIN SPAȚIUL PRUTO-NISTREAN

Recenta apariție editorială, *Capătul drumului*, de Liliana Corobca[1], scriitoare originară din Basarabia, aduce în fața cititorului episoadele dramatice ale deportărilor masive, organizate de către „eliberatorii" sovietici, începând cu anul 1940, în teritoriile româneşti de dincolo de Prut, rămase în afara frontierelor. Spre deosebire de alte scrieri, axate pe aceeaşi problemă, în cartea menționată, de ficțiune şi nu de memorii, narațiunea „stă pe umerii" unei preadolescente, ea însăşi deportată, se înțelege. Relatarea corespunde vârstei, sensibilității şi darului de povestitor cu care a investit-o autoarea, excelând îndeosebi, în modalitatea de expunere şi de utilizare a posibilităților lingvistice.

În cele ce urmează, ne propunem să prezentăm câteva aspecte din domeniul limbii, în care eroina, *Ana Blajinschi*, fostă *Bojescu*, povesteşte evenimentele din copilărie, brutal încheiată prin intervenția istoriei, până la deplina maturitate. „Înşfăcată" din Albina natală, comună din fostul județ Cernăuți, dusă în Siberia ca „duşman al poporului", va reveni la vârsta tinereții şi se va stabili în Basarabia. Repudiată de satul său, devenit, între timp, punct strategic de frontieră, va fi acceptată în localitatea basarabeană cu nume predestinat (parcă!), Troița de Sus. Primind actul de identitate corespunzător, este surprinsă de modificarea survenită în statutul propriei naționalități pe care o comentează semnificativ: *Mi-au făcut paşaport… numai că* ***au scris că-s moldoveancă****. Oricum,* ***suntem toți la fel****,* ***vorbim aceeaşi limbă, numai că România e altă țară****, iar aici în sat locuiesc numai moldoveni. Puteam să aleg să fiu şi ucraineancă, asta se putea, numai româncă, nu!* (p. 230).

Povestirea decurge în varianta lingvistică locală, bogată în fapte vechi, unele proprii epocii de început a culturii române. Impresia se datorează, în primul rând, lexicului. Lemele, în parte, de mult ieşite din uz, dar viabile dincolo de Prut, evocă cititorului vremurile şi limbajul „vechilor cazanii": **bejenie** s.f. „fugă din fața primejdiei" < sl. *beženije*, „vechi" după DA, SDLR, mai ales în Mold., Bucov., după CADE: *Au ajuns oamenii noştri ca păsările călătoare, numai că stau acasă câteva zile pe an, iar în* ***bejenie*** *stau aproape mereu* (p. 276); ***frânge***, după DA, s.v. 1. [d. oasele oamenilor, animalelor şi în construcții reflexive; cf. lat. *brachium, crus frangere*] „a se rupe, a se fractura" (*Vorba dulce: oase* ***frânge*** – Zanne, P., I, 811; *Aripa când* ***se frânge****, pasărea zace în sânge* – Iordache Golescu, *ap.* Zanne,

[1] Iaşi, [Editura] Polirom, 2018.

LR, LXVII, nr. 1, p. 37–63, Bucureşti, 2018

BDD-A29401 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:42:03 UTC)

ib., 319): *Când s-a întors acasă… nici urmă de vătămătură, nici* ***lăbuță frântă****, nici…* (p. 136); **mişeli** refl. „a se văita, a se văicări” < *mişel* < lat. *misellus,* atestat pentru Bucovina (*Şi-am prins a mă văieta, / Amar* ***a mă mişela*** – Marian, *Vrăji*, 191, după DLR), iar recent întâlnit în comunitățile româneşti din spațiul exsovietic (TD – Bas., *Gl.*, TD – Ucr., *Gl.*): *A fost chinuitor în acea noapte în care Dora a născut, atunci când a țipat, s-a chirăit, s-a aolicăit,* ***s-a mişelit****, s-a gâmfat* […], *dar copilul tot a murit* (p. 96); ***obijdui*** „a nedreptăți, a supăra, a jigni, a ofensa” < sl. *obiždǫ,* uzual astăzi şi în localitățile cu minoritari români din fosta URSS (TD – Bas., *Gl.*, TD – Ucr., *Gl.*): *Tare a mai ținut la mine* [soacra], *ca la fata ei. Odată nu m-****a obijduit****, nu mi-a dat în obraz, că, de, tânără eram şi eu, multe nu le ştiam, mai greşeam, dar ea ierta totul* (p. 248); prepoziția *pe* şi în var. etimologică **pre** < lat. *per*, aşa cum circula în sec. al XVI-lea: *Animalele vorbeau în voie* ***pre*** *graiul lor cel ursucesc* (p. 183). *Acum văd că iar e totul* ***pre*** *româneşte, cum era şi în dulcea Bucovină* (p. 183); ***vătămătură*** s.f. „rană, lovitură” < *vătăma* < lat. *victimare*, cu semnul arhaicității în CADE: *Aşadar, avea ceva când s-a întors acasă… poate l-a lovit cineva, deşi nici urmă de* ***vătămătură*** *nu avea pe corp, nici lăbuță frântă, nici…* (p. 136).

Din punctul de vedere al s e m a n t i s m u l u i , unele elemente lexicale apar cu înțelesul din secolul al XVI-lea sau cu cel actual regional: **a adăpa** [despre om şi animale] „a bea apă” (< lat. *adaquari*, ulterior specializat, în cadrul limbii române, prin restricție, pentru cele din urmă). Recent a fost confirmat în TD – Bas., *Gl.*, TD – Nistru, *Gl.*, TD – Ucr. *Gl.*, cu extensiune de sens „a bea alcool” (*Da la dâns, de câți ani botce* [= butoaie] *avea, podvalurile* [= beciurile] *mari… şi ne* ***adăpa*** *cu vin!* – TD – Nistru, *Gl.* s.v.): *Când ne-am oprit lângă o baltă, ne-am avântat spre ea, deşi ne clătinam. Ne-am băgat capetele în apă să* ***ne adăpăm*** *ca vitele. Nu ne puteam sătura* (p. 40). *Ne învăța* [ruseşte] *după ce eram hrăniți şi* ***adăpați****, dar la sete şi foame ne spunea poveşti* (p. 29); **copac** „pom fructifer” < cf. alb. *kopač*, după DA sens impropriu, dar confirmat încă de Dosoftei (*Se va face* **copaciu rodit**. V. S. 120 – DA s.v.), în prezent, de TD – Bas. *Gl.* (cf. *copaci de piersici*), de TD – Ucr. *Gl.* şi bine reprezentat în cartea de față: *Visasem un copac* ***încărcat cu fructe****, crengile se aplecau de atâta roadă, gata să se frângă. Iau* ***un fruct din copac****, îl duc la nas, ce aromă!* (p. 87); prep. *de* cu înțelesul „de la”: *Am îndepărtat toți bărbații* ***de*** *tine* (p. 297); **gusta** „a mânca de prânz, a prânzi” < lat. *gustare*, semnalat pentru Maramureş (v. DA s.v. 2., CADE s.v.): *Încet, încet am început a mânca mai bine, aveam bani să merg la magazin, să-mi cumpăr pateu şi conservă de peşte, acum nu mai văd din acelea, dar apăruseră atunci şi tare mai* ***gustam*** *cu poftă* (p. 237); *Când mama reuşea să-mi aducă de la fermă ceva lapte era atât de bucuroasă* […]. *La început, îi dădeam şi ei, doream să împart, iar ea, nu şi nu, că* ***a gustat*** *la fermă şi asta e partea mea* (p. 122); **muncă** s.f. pl. *munci* „chin, caznă, tortură” < v. sl. *mǫka*, cu circulație la nivelul dialectal al limbii române, dar şi în comunitățile româneşti din spațiul exsovietic (cf. TD – Bas., *Gl.*, TD – Ucr. *Gl.* s.v. *muncesc*): *Faptele credinței neînfrânate se cunosc în sărăcie şi*

BDD-A29401 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:42:03 UTC)

*în **munci**. Aşa Dumnezeu cearcă pe cel plăcut lui* (p. 253); **nemernic** „venetic, pribeag” < v. sl. *nemĕrinŭ* păstrează înțelesul etimologic, astăzi, după DLR, „înv. şi reg.” (*Nu te bucura aşa degrabă, că încă eşti **nemernică** pe aceste locuri* – Creangă P., 95, după DLR): *Veniseră cu el, că era străin de sat, doi tovarăşi sau ce erau, banditi şi **nemernici*** (p. 61); **netrebnic** „inutil, zadarnic, prostesc” < v. sl. *netrĕbinŭ*: *Stăpânul vieții şi al morții îndepărtează de la noi ispitele stricăcioase şi **netrebnice*** (p. 97); *slujnic* „servitor, slugă” < v. sl. *služnikŭ*, după DLR „înv., rar.”: *Dacă placi blajinilor, te iau **slujnic** la ei un an* (p. 332).

Ca d e z v o l t a r e s e m a n t i c ă menționăm compusul *nas de fier*. Cu sens figurat, distinct de cel fundamental „organ anatomic…”, *nas* semnifică dialectal „rât (la porc), bot la unele animale (cal, viezure, arici)”. Acest ultim semantism, înregistrat la minoritarii români din Ungaria (v. TD – Ung., *Gl.*, Rom. Ung. – *Gl.*), ca şi în aria sudică a dacoromânei (v. DGS II s.v. *nas*), cunoaşte, în volumul comentat, o supraîncărcătură metaforică „accesoriu la plug”: *Un **nas de fier**, în pământ înfipt stingher?* (*Plugul*, p. 96); *râpă* continuă lat. *ripa* dar, pe lângă sensul cunoscut, pe terenul limbii române a conturat unul nou, „pârâu, puhoi, apă curgătoare colectată în cazul ploilor abundente”. Atestat în Muntenia (*Când începea, turna ca cu cofa… venea **râpile** să mă acopere cu cal cu tot* – AFLR / pct. 732, Luncile, com. Lopătari, Buzău – Mărgărit, *Vocab.*, 219), dar şi la minoritarii români din ținutul Krasnodar, Federația Rusă (*Pânza pentru cămeşi o zoleam şi o ghileam la **râpă***, Pavel, Gr. rom., 129), noul semantism apare şi în lexicul comentat: *La capătul ogorului, unde ne întorceam, era o **râpă** şi boii se repezeau **să se adape*** (p. 119). Aici menționăm şi calcul semantic: *limbă* < lat. *lingua*, îmbogățit, după cuvântul slav corespunzător, cu înțelesul „neam, popor (păgân)”, identificat în aria sudică a dacoromânei (Mărgărit, *Vocab.*, 98), iar acum şi în spațiul pruto-nistrean: *Doamne, nu ne părăsi în clipa asta grea, că mai mult decât Iov cercați sântem! El avea prieteni de aceeaşi **limbă** cu el!* (p. 25). Unele derivate au dobândit accepții speciale: *câ(i)nişor*, sinonim pentru *cățel* < lat. *catellus*: *Am căutat **câinişor**, dar cățel mic de dat numai la un om am găsit*. (p. 262).

E l e m e n t u l n e o l o g i c apare absolut sporadic, dată fiind implicarea lumii satului în acțiune. Să mai adăugăm că este vorba de o provincie privată de componenta lexicală în discuție, la nivel dialectal. Cele câteva prezențe se motivează mai mult sau mai puțin, caracterizând, mai degrabă, idiolectul eroinei (alias autoarei): *brodeză* „femeie specializată în broderie” < fr. *brodeuse*, denumind o ocupație necunoscută pe scară largă până la Unire şi deci, fără sinonim: *Mama era o **brodeză** iscusită* (p. 120); *ardoare* „înflăcărare, râvnă” < fr. *ardeur* se justifică în context şi prin transparența lexicală evidentă: *Erau orfelinate pe undeva de care ne temeam cel mai mult pe lume şi ne rugam cu **ardoare** pentru părinții noştri* (p. 139). Cu aceeaşi origine, dar cu mai multe şanse de a fi fost preluat de lexicul dialectal, datorită semantismului său, *fix* „exact, precis” < fr. *fixe* cunoaşte o frecvență remarcabilă: *Când a terminat de povestit, **fix** când povestea ei s-a sfârşit, trenul s-a*

BDD-A29401 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:42:03 UTC)

oprit (p. 82); [Băiatul] *avea părul lung şi cârlionțat, **fix** ca o fetiță* (p. 110); *baton* „franzelă subțire” < rus. *baton* < fr. *baton*: *Mâncam **baton** – aşa se numea o pâine lunguiață – cu chefîr, un fel de lapte bătut* (p. 237).

În domeniul morfologiei semnalăm câteva fapte: crearea unei noi variante de singular **roadă** „recoltă”, o inovație deja învechită în istoria limbii române, formă de feminin, refăcută din pl. *roade*, în raport cu primitivul *rod* din limba standard, împrumut de origine slavă (*rodŭ*). Atestată încă din Psalt. Hurmuzachi: *ruada grâului* (v. DLR s.v. *rod* 1.), ulterior, după aceeaşi sursă, în texte din Muntenia (*Biblia*, 1688), Transilvania (Păcală, *Răşinari*), Maramureş (Bud., P.P.), inovația cunoaşte o frecvență deosebită în Moldova istorică (*Din pom bun, **roadă** bună iese* – Ureche, Letop. 111; *Cine iubeşte avuția **roadă** nu va mânca de la dânsa* – Cantemir *ap.* GCr. 325/31; *Şi se duse ca să vadă / De i-a dat Dumnezeu **roadă*** – Alecsandri, P.P. 388). Multiplele atestări din cartea Lilianei Corobca confirmă cursul cuvântului, astăzi generalizat, dincolo de Prut: *Vara toți tinerii muncesc pentru binele şi construirea falnicei Uniuni Sovietice, iar toamna ajută la strângerea **roadei** din colhozurile dragi* (p. 174). *Fie* [mărul] *nu s-a prea obosit să dăruiască prea multă **roadă**, fie oamenii n-au înțeles că ăsta-i măr devreme…* (p. 285).

Unele substantive au dobândit forme de plural, categorie la care în limba standard apar rar întrebuințate sau chiar deloc, cum este **frică**, după DLR, cu mențiunea „pl. *frici* – rar”, dar fără atestări. Investirea substantivului cu plural ar putea avea o explicație analogică: după modelul probabil *temeri*: *Şi Jeni avea **frici** mari legate de bandiți* (p. 176). În plus, putem presupune pentru aceeaşi motivație, şi caracterul intensiv pe care pluralul îl conferă substantivului, compatibil prin semantismul său, cu amplificarea astfel conferită: *Am rămas singură în casă, dar niciodată singură, ci mereu cu Dumnezeu, uneori bate vântul şi se aud sunete ciudate, animalele mai plâng, mai urlă, rag. La început îți vine să te temi, îți aduci aminte câte se pot întâmpla, dar gândul la Dumnezeu, la mila lui şi la voia Lui îți linişteşte toate **fricile*** (p. 318); *Mama încerca să mă înveselească… încercând să-şi ascundă propriile emoții şi **frici*** (p. 106).

Alte plurale au avut curs, mai ales, în epoca de început a culturii române, cu timpul uzul lor restrângându-se în favoarea unor sinonime create ulterior. Este cazul **plâns, plânsuri** (după DLR: *În loc de bucurie suspini şi **plânsuri*** – Varlaam, C. 284; *Văzându-i cu **plânsuri**, le zise* – Dosoftei V.S. octombrie 45/24; *Plăceri şi **plânsuri**, / Dureri şi râsuri, / Ce fac viața pe acest pământ* – Gr. Alexandrescu, *Opere*, I, 284). Ultimul citat ilustrativ din dicționarul-tezaur provine dintr-un text al lui Sbiera, P., 11: *Nu mai vedeai bucurie, ci numai lacrimi, **plânsuri** şi suspine*). Pluralul corespunzător astăzi pare concurat de *plânsete*. *Plânsuri* din narațiunea Lilianei Corobca reține atenția cititorului prin pluralitatea evident exprimată (cf. desinența!): *Mare tămbălău la gară! Tot satul se adunase! Răcnete, **plânsuri**! Care se tânguia, care bocea, care tăcea* (p. 16).

Şi unele nume proprii, denumiri geografice, apar în carte în forma de plural, absentă din limba standard, probabil din aceeaşi cauză: pentru augmentarea

BDD-A29401 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:42:03 UTC)

semantismului prin multiplicare: *La noi în sat nu era om care să nu aibă rude în România. Greu le-o fi fost fraților singuri acolo, fără părinți, fără veşti de la noi, cel mare a fost pe front, s-a întors şi a plecat apoi cu cel mic peste hotare. Iar sora a cunoscut şi ea deportarea prin* ***Bărăganii româneşti*** (p. 12). La crearea acestui plural, autoarea s-ar fi putut servi de modelul *Siberii*: *Ne-am pregătit de plecare! Nimic nu ne mai putea ține în acele* ***Siberii****, şi nimeni!* (p. 23). Prin crearea de sintagme de la acelaşi toponim-model, Liliana Corobca se alătură lui Grigore Vieru (cf. *Siberii de gheață!*): *Când te-ai întors din* ***Siberiile „blânde”****... nu te-am lăsat să pleci din sat* (p. 277); *„— Măi Staline, măi Staline, / Ai dus sate şi-ai dus mii / În* ***Siberiile pustii****!”* – p. 19. Aceeaşi explicație şi pentru *Rusiile friguroase*: *Nu i-a mai tăcut gura când s-a văzut la mă-sa-n brațe şi nimeni nu ne credea că n-a zis niciun cuvânt prin* ***Rusiile friguroase*** (p. 234). Cât priveşte determinantul *româneşti*, acesta se justifică prin sinonimia *ad-hoc* conferită de L. Corobca celor două spații de teroare.

Alături de pluralele învechite coexistă unele inovatoare, create din alte rațiuni. Una ar fi marcarea, fără echivoc, a distincției numerice, atunci când, în rostirea locală, departajarea dintre cele două numere, odată cu durificarea consoanei finale urmate de desinența de plural, ca în cazul *cioban / cioban***ʲ**, „se şterge”. Noua formă, *ciobeni*, realizată prin alternanța vocalică, reprezintă o variantă pertinentă: [Un băiat sărac şi cuminte] *a lucrat un an şi hai să se întoarcă acasă. Ajunge la o stână şi întreabă* ***ciobenii*** (p. 332); *Când aveam noroc şi coborau* […] ***ciobenii****, atunci ascultam cele mai frumoase cântece* (p. 161).

La categoria adjectivului, semnalăm, în cadrul gradelor de comparație, adv. **tare** utilizat ca morfem pentru superlativ absolut (*Şi ce vulpe bună era, găini nu mânca, de la alții nu fura, nici vicleană, nici leneşă nu era!* ***Tare bucuroşi*** *erau bătrânii că aşa alinare aveau la bătrânețe!* – p. 87; *Dar bucovinenii noştri* ***tare harnici*** *mai erau şi nu se fereau de muncă, oricât de grea era* – p. 118; *Era un orăşel cu şcoală* ***tare bună*** *în croitorie* – p. 205), sau pe lângă adverbe (***Tare greu*** *era pentru o fată să-şi găsească un lucru* [= loc de muncă] *mai potrivit* – p. 106); dar **tare** poate apărea şi absolut: *Apoi a zis vulpea: „– Mamă, tată, mi-a venit timpul să mă mărit. Mergeți la împărat şi-i ziceți că eu voi fi cea mai bună soție!* ***Tare*** *s-au speriet moşnegii!* (p. 87). *Un basarabean ne-a povestit cum a văzut într-o curte, la el în sat, o oală mare cu oase de om înăuntru, degete cu unghii… Rău s-a speriat, visează urât şi acum… a venit aici* [în Siberia] *înapoi*. ***Tare*** *ne-am înfricoşat,* ***tare*** *ne-am întristat când am auzit!* (p. 213). În aceeaşi situație se află şi adv. **foarte** < lat. *fortem* întâlnit şi el în valoare absolută, aşa cum era folosit în limba veche: *Duminică n-a mai plouat, a fost zi senină, numai vineri a plouat* ***foarte*** (p. 17); *Mama lui Anton, Agripina Blajinski pe care el* ***foarte*** *o iubea şi cuvântu-i respecta, i-a zis să se-nsoare* (p. 254). Tot aici menționăm prezența prepoziției *de* în construirea comparativului: *Scotea dintr-o sobiță o oală plină cu pirojchi, un fel de plăcinte mai mici* ***de*** *ale noastre* (p. 142). Ca adverb propriu-zis menționăm *brățiş* (după DA „rar”, DEX nu-l mai înregistrează) prin care se analizează derivatul *îmbrățişa*.

BDD-A29401 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:42:03 UTC)

Consemnat, pentru început, de DDRF, *brățiș* pare încă în uz în graiurile de dincolo de Prut: *Au fost aduse cu camioanele 42 de familii din Suceveni, luați* ***brățiș*** *și azvârliți în mașini* (p. 23).

Dintre p r o n u m e , cel interogativ-relativ *cine, care* în corelație (*cine… cine, care… care*) are valoare de pronume nehotărât „unul… altul”: ***Cine*** *zicea că era foarte bolnavă…* ***cine*** *zicea că și-ar fi luat zilele* (p. 214). ***Care*** *se tânguia,* ***care*** *bocea* (p. 16). Pentru pronumele (adjectivul) demonstrativ de apropiere se întâlnesc formele m. *aista*, pl. *aiștia*; f. *aiasta*, pl. *aestea*: *Cu* ***aiști*** *oameni de acum nu te-nconjori, nu te mai împaci* (p. 12). Pronumele nehotărât, *careși*, propriu limbii vechi, înregistrat pentru zonă (*Gr. Rom.*, 73), poate fi identificat, în ciuda reproducerii grafice, cu augmentul *-și* separat: *La despărțire, când ne-au dat drumul de bunăvoie, că mulți fugeau* ***care și cum*** *puteau, ne întrebau: „– V-ați făcut datoria față de puterea sovietică?”* (p. 213). *Înveți pe vremuri grele de toate!* ***Care și cum*** *a putut!* (p. 206). Cu timpul *careși*, pietrificat în expr. *careși cum*, prin falsa identitate a secvenței *-și*, interpretată drept conjuncție, a fost dezmembrat în componentele sale, după cum reflectă și grafia adoptată.

În privința v e r b u l u i menționăm infinitivul lung substantivat, frecvent în anumite contexte, ca în limba veche: *dorire* (substituit mai târziu de *dor, dorință*), „învechit”, după DLR (*Cu multă* ***dorire****, din călduros suflet, am pus de s-au tălmăcit dupre limba grecească…* G. Cr.): *Bună femeie și ea, mare* ***dorire*** *de Dumnezeu avea* (p. 253); apoi prezența formelor verbale inverse: *Dar nu, greșit* ***gândit-am*** (p. 294). ***Rogu-vă*** *să mă iertați, mă rog să rămâneți în viață, dar dacă nu puteți ierta, mor și așa* (p. 62); *Roadă cam prea puțină* ***fost-a*** *și ce mai era șefii cei mari luau* (p. 212). Se întâmplă și situația inversă: autoarea normalizează formulele pietrificate în structura respectivă: *De ce,* ***Doamne mă iartă****, moarte și iar moarte* (p. 187). Paradigma de mai mult ca perfect analitic, confirmată pentru Basarabia și pentru enclavele românești din spațiul exsovietic (*Gr. Rom.*, p. 82), completează tabloul morfologic al formelor verbale învechite: *Cu sulița* ***a fost împuns în pământ*** (p. 212).

În succesiunea a două verbe, cel de al doilea este necondiționat infinitivul, perpetuându-se situația din limba veche: *După război, lumea* ***a-nceput a se întoarce*** (p. 214). *Am început* ***a mânca*** *mai bine* (p. 237). Uneori succesiunea este întreruptă prin antepunerea unei secvențe prioritară semantic: *Lucram ca* ***să avem*** *o bucată de pâine* ***a îmbuca*** (p. 206). *Am învățat* ***a fugi*** *de vârtejuri,* ***a ne apăra*** (p. 191).

În domeniul sintaxei semnalăm atributul în dativ, atestat la M. Eminescu (*preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet* – Epigonii): *Când aș fi putut striga astfel oamenilor cu ochii închiși și cu* ***sufletul prizonier celor păcate!*** (p. 210).

C o m p a r t i m e n t u l f o r m ă r i i c u v i n t e l o r oferă posibilitatea de a cunoaște multe creații inedite, majoritar, auctoriale. Dată fiind substanța narativă a cărții, deportarea, urmată de însăși viața în condițiile dure ale Siberiei, autoarea

BDD-A29401 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:42:03 UTC)

simte nevoia unui lexic adecvat a cărei expresivitate să satisfacă exigenţele subiectului său, motiv pentru care, de la caz la caz, procedează la crearea lui. În acest sens, atrag atenţia formaţiile cu afixul *-ăraie*, în esenţă augmentativ-peiorativ. Dacă *apăraie* constituie un derivat cunoscut (cf. *Toarnă toată apa din fântână pe jăratec… ba încă face şi o* ***apăraie*** *prin casă, de s-a îndrăcit de ciudă hârca de la bucătărie* – Creangă, P. 66 – după DA, corespunzând cantitativ volumului unei fântâni), utilizarea lui în cartea de faţă se motivează, din plin, prin întinderea acvatică de excepţie: *Apoi apa s-a lăţit foarte tare şi am ajuns la râul Obi* […]. *Cu toată sperietura prin care trecuserăm ne miram şi noi de atâta* ***apăraie*** (p. 177). Într-un astfel de mediu şi vânatul se găseşte în cantităţi corespunzătoare: [Motanul] *pescuia şi singur câte ceva, nu era greu în apele acelea bogate în* ***peşteraie*** (p. 192). De fapt, în spaţiul terifiant al Siberiei, toate realităţile păreau dilatate la scară cosmică, cel puţin aşa percepeau deportaţii aduşi din zone „temperate” şi sub aspect dimensional. Aşa de pildă, *acolo cerul începea încă de la firul ierbii, scurt, plăpând, rar. Altceva nu era în jur, cât puteai cuprinde cu ochii. Am privit vrăjiţi, de jur-împrejur, ne-am fi putut şi speria de atâta* ***cerăraie****… Poate că deja am murit şi iată cerul nostru binemeritat!* (p. 7). Un derivat suprasufixat ca *păducherăraie* (*Iarna, când stăteam acasă, mama îmi mai găsea câte un păduchel rătăcit nu ştiu cum, pe care, nici nu-l simţeam după ce întâlnisem atâtea* ***păducherăraie*** *în tren* – p. 43) probează faptul că baza derivativă *păducherie*, prin sensul reprobabil, alături de valoarea augmentativă a primului afix (*păduche* + *-ărie*), conferă acestuia un pronunţat caracter colectiv peiorativ supramarcat prin sufixul secund: *păducherie* + *-ăraie*. Condiţiile inumane de viaţă, în exces, duc la proliferarea tuturor adjuvantelor care dezvoltă insuportabilul. Coordonatele acestuia *cerăraie, păducherăraie, peşteraie*, ca formaţii derivative neatestate, poartă sigiliul autoarei. „În completare”, deţinuţii cunosc alte calamităţi, exprimate tot prin derivate similare, cel puţin prin caracterul colectiv-peiorativ: *Iadul n-or fi fost iad în toată puterea cuvântului dacă nu ne-ar fi chinuit acolo şi* ***ţânţarii*** […]. *De atâta* ***ţânţărime****, obrajii ne erau numai răni* (p. 194). DLR înregistrază o singură atestare din opera lui I. Creangă unde este vorba de *ţânţărimea* de la câmpie (mai mult o figură de stil minoră, prin raportare la calamitatea siberiană), care a precipitat plecarea viitorului seminarist la Socola; în acelaşi sens, *ursime* se dovedeşte o formaţie inedită, creată pentru o defini o altă realitate a Siberiei, terifiantă şi prin frecvenţă: *Am aţipit de parcă nu era gata, cu puţin timp în urmă, să ne mănânce* ***ursimea*** *pădurii* (p. 84). Derivatul inedit *tristăciune* lipseşte din dicţionare, în schimb, *mâhniciune*, în CADE notat cu semnul arhaicităţii, după SDLR „rar”, iar după DLR „ieşit din uz”, prin analogie, ar explica crearea derivatului precedent al cărui caracter învechit se potenţează când, în acelaşi pasaj, apar creaţii de aceeaşi factură: *Nu aş tăgădui, nevrednica de mine, duhul* ***tristăciunii****, al* ***mâhniciunii*** *care mănâncă sufletul… roade tot. Triste clipe am avut când trebuia să mă ocup de atâtea* ***îngropăciuni*** *ale oamenilor dragi* (p. 253); *-ie* apare în formaţii învechite, cu caracter dialectal astăzi; *credincioşie* „credinţă mare, statornică, proprie unui credincios”: *Curajul neclintit păstrat cu* ***credincioşie***

BDD-A29401 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:42:03 UTC)

dovedeşte această dragoste (p. 308); *curăţie* „puritate, stare de salubritate maximă”: *N-ar fi trebuit să ajungem în această* ***curăţie*** *şi* ***puritate de azur*** *atât de păduchioşi* (p. 8); *străinie* „străinătate, mediu străin”: *Românie, Românie / Nu ne da în* ***străinie*** (p. 9).

Unele derivate adjectivale cu formantul *-os*, ca formă şi sens sau numai prin semantismul necunoscut, conferit de autoare, lipsesc din dicţionare sau sunt însoţite de menţiunea „rar”: **blănos**[2] „cu blană deosebită, valoroasă”: *Fata căzu la pământ, se învârti peste cap… şi dispăru, iar în locul ei zăcea mort un tigru mare şi* ***blănos*** (p. 149); **omidos**, fără atestări în lucrările lexicografice, [despre un pom fructifer] „plin, încărcat de omizi”: *Mă duceam la el* [= măr] *de câteva ori pe an şi-l îngrijeam… mai curăţam omida, au fost câţiva ani foarte* ***omidoşi****, mă temeam că mi-l pierd* (p. 285). Dintre formaţiile resemantizate ne-am oprit asupra a două adjective interesante prin înţelesul atribuit, neomologat încă: **bucuroasă**, pl. **bucuroase** [despre secreţia oculară, provocată, la un moment dat], „din bucurie, ca «materie primă»”: *Mama a mai dat drumul câtorva lacrimi… şi a zis zâmbind că astea-s* ***lacrimi de bucurie****, se bucură că îmi astâmpără setea. Apoi m-am gândit că poate şi ei îi este sete şi am întrebat-o: „nu vrei să guşti şi matale vreo două* ***lacrimi bucuroase?”*** (p. 57); cu semantism neobişnuit, **inimoasă**: 1° „care are ca punct de pornire *inima*, din *inimă*”: *Tu, Doamne, care în sufletele noastre, ca într-o carte deschisă priveşti, vezi plânsul nostru, vezi ruga noastră* ***inimoasă*** (p. 71). 2° adv. **inimos** „cu tragere de inimă, cu pasiune”: *Când venea de la lecţii sau se întorcea seara de la joacă, eu stăteam cu vreo carte deschisă la jumătate şi citeam foarte* ***inimos****: „vai, piraţii i-au scufundat corabia!”* (p. 267). Următorul derivat, *vârtos* „cu putere, cu forţă, cu tărie” < lat. *virtuosus*, variantă moştenită a neologismului *virtuos*, se întâlneşte în textele vechi, începând cu cele ale diaconului Coresi” (Ev. 281, după DLR: *Şi-l băgă el în temniţă, până când deade datoriul lui. Văzură megiaşii lui ce fu şi se jelui* ***vârtos***). În acest caz este greu de precizat dacă este vorba de aportul personal al scriitoarei sau dacă aceasta îl avea deja în „bagajul” său lingvistic basarabean: *Oamenii* [din trenul deportării] *plângeau şi m-au podidit şi pe mine lacrimile, am ajuns acasă plângând! „Să ne întărim, să ne pregătim, a zis mama, „nădejde având la ajutorul sfintelor rugăciuni. Să ne rugăm* ***vârtos*** *cu inima înfrântă şi cu multe lacrimi fierbinţi: Doamne Isuse Hristoase, Dumnezeul nostru, Acela ce dai puteri nebiruite celor ce cred întru Tine, iartă-ne pe noi şi ne împuterniceşte, risipind deznădejdea şi nevrednicia noastră”* (p. 16).

Adverbul *arătos*, după DA (*arăta* + suf. *-os*) relevă semantismul din creaţia folclorică (*Aşa-i badea de frumos, / Cum e bradul de-****arătos*** – Jarnik–Bârseanu, după DA). Asocierea derivatului cu un verb (*Eram fete încă mici… dar visam înainte de deportare la vreun drăguţ… ne pregăteam cămăşile de sărbătoare pe care învăţam să le brodăm* ***arătos*** – p. 108), chiar neologic, în intenţia autoarei, exprimă

[2] DEX „rar” s.v.

BDD-A29401 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:42:03 UTC)

exigența în realizarea cusăturilor (= broderiei). Ocultarea unui virtual neologism superlativ (*superb*, de pildă) este absolut firească în exprimarea unei vorbitoare din lumea satului.

Alte adjective, de asemenea inedite, create prin modificarea afixală a unor foste deverbale, par, mai degrabă, formații auctoriale la care s-a recurs în scopul unei expresivități sporite: *Se lăsa o răcoare ce ne îngheța oasele slăbite de călătorie şi de plimbarea* ***zdruncinoasă*** *şi îndelungată* (p. 107). Corelarea *zdruncinoasă – zdruncinătoare*, prin evocarea trăsăturii *de a zdruncina*, printr-o creație personală, demonstrează opțiunea motivată a autoarei în acest scop. Alteori, cumulul de mijloace impune „alinierea" tuturor adjectivelor din punctul de vedere al afixului. Şi în acest caz autoarea procedează în consecință din aceleaşi rațiuni expresive, eufonia realizându-se prin reluarea aceleiaşi secvențe terminale: *Marea era foarte agitată, şi* ***zgomotoasă, vâjâioasă*** *şi* ***periculoasă****… era vie ca un animal* [de pradă!] (p. 181). Ancadramentele *zgomotoasă, periculoasă* ale seriei sinonimice impun de la sine, pentru desăvârşirea muzicalității, remodelarea *vâjâitoare* > *vâjâioasă*, prin substituție de afix.

Cele câteva deverbale cu *-ător*, suplinind uneori construcții prepoziționale sau sintagme, conferă caracter învechit narațiunii: *întorcător*, în *drum* ~ „drum de întoarcere": *M-am gândit la toți cei care n-au avut drum* ***întorcător*** *spre baştină* (p. 164); *zăcătoare* „care zace": *Vătămare a sufletului este tristețea, boala cea înăuntru* ***zăcătoare*** (p. 253).

Faptele vechi de limbă sunt însoțite totuşi şi de inovații care prin numărul lor inferior nu afectează impresia de limbă învechită, de coloratură dialectală, dar cu un anumit farmec. Aici amintim metateza *ruguma* < *rumuga* < lat. *rumigare*, varianta verbului *rumega* din limba standard, emblematică pentru graiurile din Basarabia, *Dicț. dialectal*, IV s.v. *rugumat*: *Kot a luat un fir de iarbă şi l-****a rugumat*** *cu poftă* (p. 97); redimensionarea contextuală: *căpesteu*, variantă locală de la *căpistere* „vas din lemn pentru frământat aluatul" < lat. *capisterium*, DA înregistrând exclusiv forma *căpister*, de altfel explicabilă. Cea consemnată de L. Corobca constituie o formație absolut inedită şi ar putea reprezenta o intervenție personală a scriitoarei pentru a asigura muzicalitatea frazei: *Cum se plămădeşte făina în* ***căpesteu****, aşa să se plămădească inima copilului* ***meu*** (p. 275).

Dintre cuvintele create de la foste compuse întâlnim variantele primitive ale unor nume de dansuri, astăzi simplificate prin reținerea exclusivă a determinantului: *bătuta, mărunțica, învârtita* (p. 108), fiecare dintre ele definind un anumit tip de *horă*, respectiv, determinatul la care vorbitorii au renunțat.

Vocabularul de care s-a folosit autoarea, în afara categoriilor comentate, constă în general în lexeme specifice graiurilor pruto-nistrene, exponențiale prin raportare la restul subdiviziunilor teritoriale ale dacoromânei. Ele reflectă, pe de o parte, valorificarea fondului tradițional lexical (*pământean* „compatriot, consătean, concetățean" – p. 289), pe de altă parte, absorbția elementului neologic mediat de

BDD-A29401 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:42:03 UTC)

limba rusă (împrumuturi romanice, calcuri, semicalcuri, traduceri pur şi simplu etc.): *lecție* „prelegere, conferință, oră de curs”, *învățător de istorie, geografie, matematica…* „profesor de …”; *garmoşcă* „armonică”, *gară de tren* „gară”, *cărticică de economie* „carnet CEC”, *babă de zăpadă* după *snežnaja baba* „om de zăpadă”, *a se stabili cu traiul* „a se stabili”, *şalincă* „broboadă” ş.a.

În privința numelor atribuite, Liliana Corobca se înscrie într-o veche tradiție a literaturii române (Alecsandri, Caragiale). Eroina-povestitoare, *Ana Bojescu*, face parte dintr-o familie al cărei nume stă sub semnul divinității (cf. rus. *bože* „Doamne!”), comentat şi de Iorgu Iordan din punctul de vedere al originii (DNFR). Schimbarea ulterioară, firească pentru o femeie, are loc prin rămânerea sub protecția unor personaje pozitive din aceeaşi sferă: *blajinii*, veneraţi în ortodoxie (cf. *Paştele Blajinilor*). Opțiunea autoarei pentru antroponimul *Blajinski*, cu o evidentă transparență lexicală, prin posibilitatea analizei, nu poate fi decât deliberată. Nu întâmplător eroina va fi numită în comunitatea de adopție *Anica Blajinica*, prin raportare la soacra, *Agripina Blajina*. Şi alte personaje poartă nume deloc întâmplătoare: *Anghelina Țară*, ne îndreaptă gândul către pământul şi oamenii săi, smuls prin rapt din întregul numit *țară*. *Varvara Țărnă*, prietenă a eroinei, care îi oferă ospitalitate în Basarabia, ne întăreşte convingerea despre statornicia localnicilor pentru care *țărna* pe care viețuiesc este, totodată, obiectul muncii lor.

Autoarea acordă o grijă specială frazelor, alcătuite cu anumită acurateţe. Preocupată de eufonia acestora, practică chiar rima. Stăpânul unui pom fructifer, fără roade câțiva ani la rând, îl amenință în versuri, continuate, în acelaşi fel, de autoare: *„– Dacă nu rodeşti, / Degeaba trăieşti! / Am să-ți dau un topor / Ca să te omor!” Copacul aşa se speria / că imediat rodea* (p. 284). Alteori autoarea, prețuitoare a creației populare, recurge la interstiții folclorice: *Într-o zi îşi vede fata eşarfa la gâtul unui marinar… un bărbat frumos, înalt, chipeş, cu adevărat Făt-Frumos… Te-i face şarpe, balaur, cu solzii de aur, te-i duce la ursitorul meu…* (p. 195). Adesea, în construcția frazelor se preferă o anumită topică: cel dintâi lexem, ca purtător al „accentului semantic”, a ajuns în poziția respectivă, în detrimentul topicei firești: ***Semne** din partea lui nu au ajuns la mine* (p. 291). ***Foamete mare** era acolo* (p. 212): ***Ruşine mare** era să te alunge de la lucru* [= serviciu] *pe vremea aceea* (p. 239). ***Fată de om învățat** era doamna, iar tatăl ei profesor mare* (p. 19). Exemplele citate respectă aceeaşi schemă, prin propulsarea cuvântului cu „pondere semantică” pe primul loc, pentru a capta atenția cititorului: *semnele* aşteptate dominau viața cuiva, *foametea* stăpânea „universul” deportaților, sentimentul turpitudinii copleşea individul concediat etc. Prioritatea nu presupune neapărat poziția primă, uneori limitându-se la o simplă inversiune: *Noi,* ***din țări străine, duşi sântem*** (p. 201); *Doamne, m-ai păzit,* ***cu viață**, am scăpat* (p. 177). Când textul constă dintr-o construcție simetrică prin copulă, atunci cele două părți respectă aceeaşi organizare a lexemului prioritar: ***Casă mare** şi-au făcut la noi în sat* şi ***în pace şi înțelegere** au trăit* (p. 11). Liliana Corobca intervine chiar în structura primară a unor expresii, reasamblându-le după… propriul interes: *a trăi în pace şi înțelegere* >

BDD-A29401 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:42:03 UTC)

în pace şi înțelegere *a trăi* (p. 11), dacă cumva o preocupă armonia unui cuplu. Intervențiile au loc şi atunci când topica pare „de neatins", fiind vorba de expresii: *a ridica vocea*: *De câteva ori,* ***vocea*** *am ridicat* (p. 214). De fapt, autoarea îşi convinge cititorul că reorganizarea practicată este un artificiu de moment, iar vechea structură, în încercarea de a fi restabilită, relevă „cuvântul-mesaj": *Din partea lui nu au ajuns la mine* ***semne***; *Acolo era* ***foamete mare***; *Pe vremea aceea, să te alunge de la lucru era* ***ruşine mare***; *Doamna era* ***fată de om învățat***. În general, autoarea este preocupată de muzicalitatea frazei, de frumusețea acesteia ca sonoritate. Din acest motiv, uneori apelează la rimă chiar într-o succesiune de propoziții (*Aşteptam cu ochii țintă la bortița noastră* [soarele siberian]. *Uneori, lumina era zgârcită şi nu se grăbea să ne bucure:* ***Răsari soare, frățioare****,* ***Nu peste cârduri de oi, Nici peste cirezi de boi, ci peste trenul nostru grăbit şi vâjâit, El de-acasă ne-a răpit!*** (p. 29) ori numai, în partea de încheiere (*Nu le-ar strica tinerilor de azi oleacă de Siberie… În vagoane de vite, fără apă,* ***fără mâncare, fără a soarelui suflare*** – p. 307); *Cruci puneți aici, oameni buni! La capul creştinilor care au suferit* ***de cruntă urgie, în mare nevinovăție*** (p. 210). Dacă pentru primul exemplu s-ar putea crede că este vorba de o tendință ludică proprie copiilor, ei înşişi surghiuniți, alte situații atestă calitatea de procedeu, scriitoarea devenind *ad-hoc* rapsod popular: *Bărbatul mi-a fost dat afară de la şcoală că l-au prins la o cununie religioasă: „****Antonică, Antonică, inima-mi bate de frică! Şi mai simt al meu bărbat, că-n belea ne-am cam băgat. Tinerii aceştia de patru ori ne-au chemat… Îți zic: ceva nu-i curat. Dar Anton nu m-a ascultat, / În biserică a intrat… Comisia a aflat etc, etc.*** Tehnica folclorică alternează cu cea cronicărească: ***Vai nouă, care bogați am fost, trai îndestulat am avut****, în case mari şi frumoase am trăit, copiii noştri rumeni şi voioşi… acum pribegi, ai nimănui suntem, flămânzi şi murdari în trenul întunecos. Doamne nu ne părăsi în clipa asta grea, căci mai mult decât Iov cercați suntem. Pentru că el deşi lipsit de avere, şedea în gunoiul său, iar noi în țări străine duşi suntem şi nu ştim unde vom rezema frunțile. El avea prieteni de aceeaşi limbă* [= neam] *cu el care-i purtau de grijă… etc. …etc.* Alteori, în acelaşi scop, autoarea apelează la un construct antitetic: *O, Doamne,* ***nădejdea*** *mea în* ***deznădejde****! O, Doamne,* ***tăria*** *mea în* ***neputință****! Doamne,* ***lumina*** *mea în* ***întuneric*** (p. 221).

Valorificând creator resursele vechi, populare, curente ale limbii române păstrate în spațiul pruto-nistrean, Liliana Corobca oferă cititorului posibilitatea de a cunoaşte o limbă mlădioasă, a cărei flexibilitate permite descrierea universului siberian, a celui cazah, cu totul diferit, şi a celui moldovean (aşa cum s-a numit în istoria noastră baştina eroinei). Limba utilizată de autoare se dovedeşte exemplară prin consonanța ei cu evenimentele prezentate, prin lexicul tradițional, dar şi inovator [= creație personală], mânuit cu vocație scriitoricească pentru anumite poziționări în frază sau melodicitate. Autoarea reuşeşte să dea la iveală virtuțile speciale ale limbii române dintr-un spațiu fertil pentru literatura noastră, Moldova istorică în partea sa nord-estică.

BDD-A29401 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:42:03 UTC)

LUCRĂRI ŞI IZVOARE DE REFERINŢĂ

AFLR = *Arhiva fonogramică a limbii române* a Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti" al Academiei Române.

CADE = I.-Aurel Candrea – Gh. Adamescu, *Dicţionarul enciclopedic ilustrat*. Partea I: *Dicţionarul limbii române din trecut şi de astăzi* de I.-Aurel Candrea. Partea II: *Dicţionarul istoric şi geografic ilustrat*, de Gh. Adamescu, Bucureşti, Editura Cartea Românească, [1926–1931].

DA = Academia Română, *Dicţionarul limbii române*, Bucureşti, 1913–1948.

Dicţ. dialectal = *Dicţionar dialectal* (cuvinte, sensuri, forme), vol. I–V, redactor responsabil Rubin Udler, Chişinău 1985.

DLR = Academia Română, *Dicţionarul limbii române* (DLR). Serie nouă, Bucureşti, 1965 ş.u.

Graiuri româneşti = Maria Marin, Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe, Vasile Pavel, *Cercetări asupra graiurilor româneşti de peste hotare*, Bucureşti, 2000.

Iordan, DNFR = Iorgu Iordan, *Dicţionar al numelor de familie româneşti*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983.

Mărgărit, *Vocab.* = Iulia Mărgărit, *Vocabularul graiurilor dacoromâne sudice*. Bucureşti, Editura Academiei Române, 2009.

Rom. Ung. = Maria Marin, Iulia Mărgărit, *Românii din Ungaria*. Texte. Glosar. Studiu lingvistic. Bucureşti, Editura Academiei Române, 2013.

TD – Bas., *Gl.* = Maria Marin, Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe, Vasile Pavel, *Graiuri româneşti din Basarabia, Transnistria, nordul Bucovinei şi nordul Maramureşului*. Texte dialectale şi glosar (Institutul de Fonetică şi Dialectologie „Alexandru Rosetti"), Bucureşti, 2000.

TD – Nistru, *Gl.* = *Graiuri româneşti de la est de Nistru*. Texte dialectale şi glosar, de Maria Marin, Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe şi Vasile Pavel, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2011.

TD – Ucr., *Gl.* = Maria Marin, Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe, Vasile Pavel, *Graiuri dacoromâne din sud-estul Ucrainei*. Studiu lingvistic. Texte dialectale. Glosar, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2016.

TD – Ung. = Maria Marin, Iulia Mărgărit, *Graiuri româneşti din Ungaria*, Editura Academiei Române, 2005.

LE ROMAN *CAPĂTUL DRUMULUI* (*AU BOUT DE CHEMIN*)
SOURCE DE CONNAISSANCE DE LA LANGUE DE L'ESPACE PRUTO-DNIESTRÉEN

(Résumé)

L' article se propose de commenter les principaux aspects de la langue roumaine de l'espace pruto-dniestréen tel qu'il résulte du roman *La capătul drumului* de l'écrivain Liliana Corobca, originaire de Bessarabie.

Cuvinte-cheie: analogie, dezvoltare semantică, semantism, toponim-model.

Mots-clés: analogie, evolution, sémantique, sémantisme, toponyme-modèle.

Institutul de Lingvistică al Academiei Române
„Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

BDD-A29401 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:42:03 UTC)